

*Залялова І. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінології
і кримінально-виконавчого права
Інституту кримінально-виконавчої
служби*

ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНОГО НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Щороку Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звітує про результати моніторингу місць несвободи, і кожного разу вказує на численні порушення прав та свобод засуджених, серед яких – порушення права на свободу, застосування представниками адміністрації до засуджених психічного та фізичного насильства, порушення права на листування при відправленні скарг на дії персоналу установ виконання покарань, порушення права засуджених на працю та гідну їй оплату, порушення права на рівність та ін. У 2017 р. до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини звернулися 1765 засуджених зі скаргами на порушення прав [1], однією з умов допущення яких, на нашу думку, є порушення права на отримання правової допомоги.

Стаття 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплює право людини на ефективний засіб юридичного захисту. Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на професійну правничу допомогу. У Європейських пенітенціарних правилах (23.1) встановлено, що всі ув'язнені мають право на отримання правової допомоги, і адміністрація пенітенціарної установи зобов'язана надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги. Право засуджених на правову допомогу закріплено в частині другій статті 8 (Основні права засуджених) та частині першій статті 107 (Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі) Кримінально-виконавчого кодексу України.

Як бачимо, у чинному законодавстві існує розбіжність між визначеннями одного і того ж права. Така неузгодженість виникла внаслідок унесення змін до статті 59 Конституції України Законом від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [2], відповідно до яких «право на правову допомогу» стало називатися «право на професійну правничу допомогу». Не торкаючись питання визначення доцільності таких змін, вважаємо за необхідне внести відповідні зміни і до Кримінально-виконавчого кодексу України.

На практиці в кримінально-виконавчих установах та слідчих ізоляторах це право може порушуватися. Існує багато способів перешкоджання засудженому в

його реалізації. Представники адміністрації установи виконання покарань можуть чинити тиск на особу, яка відбуває покарання, переслідувати в дисциплінарному порядку за спроби оскаржити дії персоналу через адвокатів, незаконно відмовляти в наданні побачень з останніми. Непоодинокі випадки, коли адміністрація установи виконання покарань порушує право засудженого на правову допомогу при накладенні дисциплінарних стягнень у виді поміщення в дисциплінарний ізолятор.

Ураховуючи те, що в таких випадках грубо порушується конституційне право засудженого, винні особи мають бути притягнуті до відповідальності. Суспільні відносини, що забезпечують конституційні права людини, потребують кримінально-правової охорони. У разі порушення права на правову допомогу шкода спричиняється і авторитету правоохоронних органів, правосуддя тощо.

У Кримінальному кодексі України міститься норма, яка встановлює відповідальність за порушення права на захист (стаття 374). Суб'єктами цього злочину можуть бути тільки слідчий, прокурор або суддя, а потерпілими – підозрюваний та обвинувачений. Що ж стосується «засудженого», то він не може бути потерпілим від цього злочину, так само як і не може бути суб'єктом адміністрація кримінально-виконавчої установи та слідчого ізолятора.

З метою запобігання порушенням конституційного права засуджених на отримання професійної правничої допомоги пропонуємо внести зміни до частини першої статті 374 (Порушення права на захист) КК України і викласти її в такій редакції:

«1. Недопущення чи ненадання своєчасного захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, учинене слідчим, прокурором або суддею, грубе порушення права засудженого на професійну правничу допомогу, учинене представниками адміністрації кримінально-виконавчої установи або слідчого ізолятора, – ...».

Список використаних джерел

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2017 рік / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=3> (дата звернення: 08.10.2018).

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення: 08.10.2018).